

Villa 'Weltevreden' te Paterswolde: bedreigd restant uit rijke dagen

In 1909 liet de Groninger koopman *P. A. Camphuis* op zijn pasverworven, voormalige veenderij *Friese veen te Paterswolde* in de gemeente *Eelde* in de 'kop van Drenthe' de villa 'Weltevreden' bouwen naar ontwerp van *G. Nijhuis* (1860-1940), een van de bekende Groninger architecten uit de korte bloeiperiode van de 'Art Nouveau' in deze stad tussen 1900 en 1915.

Nijhuis' werk in en om Groningen heeft zeker zijn oorsprong gehad in de 19de eeuwse traditie van het eclectisch opgesmukte stedelijke woonhuis (suite-type in neo-stijl, met erker, balcon en serre), maar weerspiegelt in de eerste jaren van de nieuwe eeuw prompt en zeer kenbaar de vernieuwingen in het artistieke klimaat in Europa. Aanvankelijk gebruikt hij graag de zwierige decoraties van de Belgisch-Franse Art Nouveau (b.v. gebouw *Nieuwsblad van het Noorden*, Zuiderdiep 24, 1903), later volgt hij de strakkere, geometrische ornamentiek van de Engelse beweging 'Arts and Crafts' en de Weense 'Sezession' (b.v. gebouw van voormalige melknerichting, Werfstraat 1, 1909). Nijhuis wekt daarbij niet de indruk, door deze stromingen meer dan oppervlakkig

te zijn geraakt. Opvallend zijn de overeenkomsten met het werk van zijn leeftijd- en vakgenoot *Ed. Cuypers* (1859-1927) uit Amsterdam, met name ten aanzien van diens stationsontwerpen voor de *Noordooster Locaalspoorweg* uit de jaren 1903 en 1904.

Nijhuis' ontwerp voor de (nog bestaande) villa *Java* aan de *Hoofdweg* in *Paterswolde* is aanleiding tot Camphuis' opdracht voor villa 'Weltevreden', een buitenverblijf in het 'Gooi van Groningen'. Het wordt een elegante belvédère, uitziende over de stille veenplas met zijn talrijke eilandjes. Het rijzige gebouw bestaat uit een parterre, een bel-étage en een eerste verdieping met kapruimten. Het is opgetrokken uit dromerig wit-met-rose kalkzandsteen, afkomstig uit het bedrijf van een bevriende relatie van de opdrachtgever in de IJsselvallei. Kenmerkend voor het

werk van Nijhuis is de wat gedrukte kap met wolfseinden en overstekken, gedekt met vlakke, geglazuurd-rode pannen en pironen. De romantische houten balconen onder de doorlopende dakvlakken verzetten zich op prikkelende wijze tegen de symmetrie van het gebouw.

De behoefte van opdrachtgever aan vrij uitzicht naar drie zijden gaf de ontwerper op originele wijze vorm met een T-vormige plattegrond. Achter het van oorsprong af open ingangsportaal ligt een grote, centrale traphal, een nieuw en populair element uit de Engelse landhuizen van het einde van de eeuw.

'Fin de siècle'

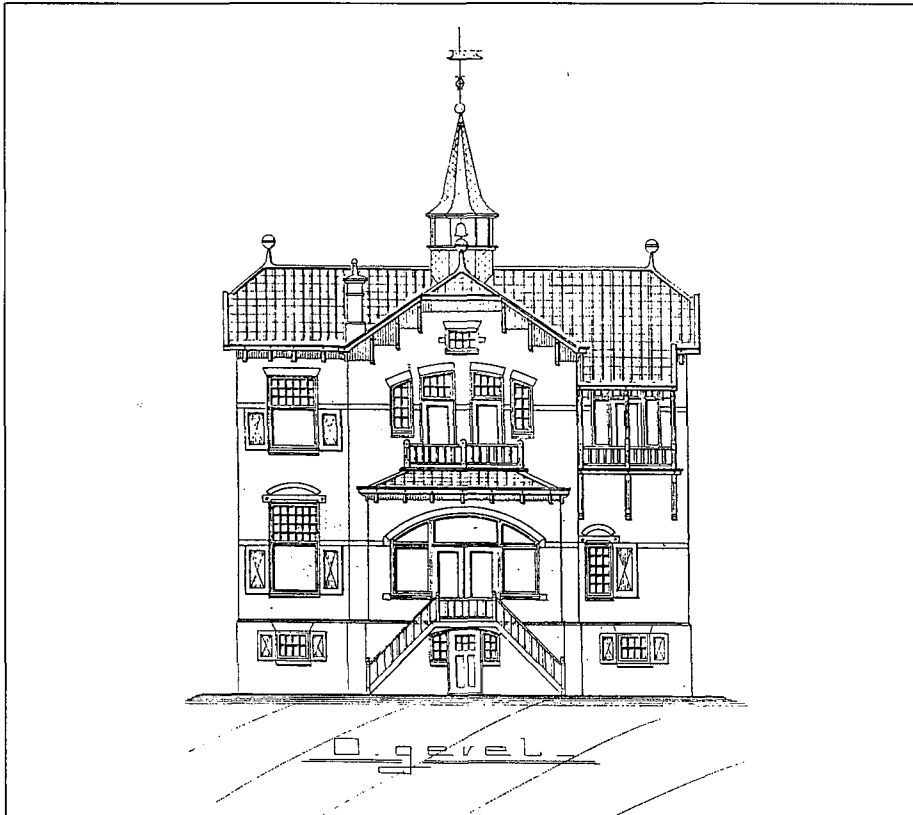
Het huis was gericht op z'n omgeving, maar ook de omgeving werd aangepast aan het huis. Camphuis liet de ZO-oever van de plas versterken tegen golfafslag door het doen storten van stadsvuil van de gemeente Groningen (in de volksmond 'het Blik' genoemd), hij vernieuwde de beplanting plaatselijk en hield de oorspronkelijke legakkers uit de verveningstijd zorgvuldig in stand als veenweiden. Vanuit het huis reikte een lange, smalle steiger tot ver in het water en een van de eilandjes werd met een bruggetje, een zwierig theehuisje en wat badhokjes tot idylle ingericht. In 1909 was de nieuwe eeuw al wel begonnen, maar men proeft rondom 'Weltevreden' nu nog de rust en welvaart van het 'fin de siècle'.

De villa wordt vanaf 1912 verhuurd en heeft in latere jaren verschillende aanpassingen ondergaan, die afbreuk hebben gedaan aan de oorspronkelijke elegantie: het wolfseind aan de oostzijde is gewijzigd, het dakterras is verdwenen, evenals het klokketorentje, het ingangsportaal is beglaasd, de toegangstrap vervangen en nog onlangs heeft de huidige eigenaar op weinig gevoelvrije wijze een nieuwe schoorsteen aangebracht ten behoeve van de centrale verwarming. Ook intern zijn enkele, zij het minder ingrijpende wijzigingen aangebracht. De onderhoudstoestand is over het algemeen slecht.

Eigendom Natuurmonumenten
'Weltevreden' werd in '88/89 opgenomen in de voorlopige inventarisatie in het kader van het Monumenten

Voorgevel Villa Weltevreden.

Ontwerp oostgevel uit 1909 van architect G. Nijhuis te Groningen.

Inventarisatie Project MIP in de provincie Drenthe. Het ligt bovendien binnen het onlangs als proefgebied voor een eerste vervolgproject binnen het MIP aangewezen inventarisatiegebied 'Drents Plateau'. Het oorspronkelijk bestek met tekeningen is nog beschikbaar en een restauratie is technisch zeker mogelijk, maar mede vanwege het achterstallig onderhoud en de gebrekkige

inrichting zullen de kosten daarvan aanzienlijk zijn. De huidige eigenaar van het landgoed, de *Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten* in Nederland, ziet zich bij de instandhouding van het huis geplaagd voor nagenoeg onoverkomelijke financiële problemen. Weliswaar streeft de vereniging naar het behoud van zijn natuurgebieden 'met de zich daarop bevindende monumenten van geschiedenis en kunst, in het bijzonder die, bedoeld in art. 1 van de Monumentenwet', maar

naast de voor het natuurbeheer al nauwelijks toereikende middelen blijft er voor onderhoud en exploitatie van het bijbehorend gebouwenbestand alleen in uitzonderingsgevallen ruimte over. 'Weltevreden' staat daarom bij de vereniging nu op de nominatie, om na huurbeëindiging te worden afgebroken. Terwijl juist gedurende de laatste jaren aan het Friese veen en de overige door de vereniging beheerde landgoederen rond Eelde en Paterswolde aanzienlijk onderhoud kon worden besteed!

Bij het publiek staat het Friese veen goed bekend: vanaf *café Friescheveen* aan de *Meerweg* kan men al sinds heugenis met roeiboortjes spelevaren op de plas en de reeks landgoederen op de z.g. Tynaarlo-rug bieden langzamerhand uitstekende mogelijkheden tot recreatie. Niettemin acht Natuurmonumenten het feitelijke 'draagvlak' tot instandhouding van het huis betrekkelijk gering. Restauratie en herinrichting (b.v. tot bezoekerscentrum) lijkt uitgesloten. Ingebruikgeving op grond van erfpacht onder beding van restauratie en gebruiksregelen is door de eigenaar (nog) niet nader onderzocht.

Door afbraak verdwijnt weer een karakteristiek en vreugdevol bouwwerk uit de beginjaren van deze eeuw, tezamen met de nu nog haast tastbaar aanwezige sfeer uit die dagen. In de ontstane leegte herneemt dan de natuur zijn rechten, althans voor zover het Natuurmonumenten aangaat. Een herinnering vervaagt als een rimpeling in de stille plas van het Friese veen. Willen we dit? □

ir. O. Meyling, architect BNA
Roderwolde, 5 september '90